ط) تصحیح نسخه ناصریات طبق شرح تجرید موید بالله توسط زیدیه و نگاشت مختلف الشیعه طبق آن

خب پس موید بالله زیدی چطور قبل از سید این متن ناصریات را به ناصر نسبت داده؟ تنها احتمالی که داریم این است که نسخه ای که در دست موید بوده مصحّف بوده و بعداً زیدیه نسخه شرح ناصریات سید مرتضی را طبق متن موید تصحیح کرده اند. آن تصحیح ناصریات زیدیه زیر دست علامه حلی آمده است. دم و دستگاه مختلف به پا شده. اگر خود علامه در مختلف دنباله عبارت سید را آورده بودند اصلاً مختلف به پا نمی‌شد. چون در عبارت ناصر فوری آمده: «و قال به ابوحنیفه». احدی احتمال نمی‌دهد که ابوحنیفه گفته باشد که قبل از زوال مجزی است. لذا تنها احتمالی که ما دادیم همین است. اگر احتمال دیگری به ذهن شما آمد بفرمایید ای در ذیل صفحه ارسال کنید.

این حاصل عرض من است که به گمانم از مشکلترین موارد فقه تتبعی باشد. چرا؟ بخاطر اینکه قرنها در کتب فقهی میخش کوبیده شده که سید مرتضی میگوید «ان رئی قبل الزوال فهو للیلة المامضیة». الآن هم سید بحر العلوم میگوید «ادعی علیه الاجماع». میگوییم: شیخ اجماع گفته اند! میگویند: سید هم اجماع میگوید. میگوییم: «روی عن علی علیه‌السلام» داریم! ایشان هم میگویند: سید هم گفته: «روی عن علی». دیدی که در کلام حاج آقا بود که فرموده بودند: سید در یک جا دیگر عدول کرده‌اند. ما گشتیم اما عدول نکرده‌اند. در رسائل شریف مرتضی سید همین را میگوید؛ «ان رئی قبل الزوال فهو للیلة المستقبلة». این عدول نیست. گفتند صاحب جواهر به سید نسبت داده که عدول کرده است. اما هر چه در جواهر گشتیم نبود. این را در مباحثه دوم و سوم عرض کردم.

نقل دیگری از سید در المسائل المیافارقیات که شهری در سیلوان ترکیه است؛ از آن جا برای سید مرتضی نامه آمده بود و جواب دادند. همین قول مشهور را میگویند. اصلاً هم اشاره‌ای به خلاف نمی‌کنند. مهمتر اینکه شیخ الطائفه میگوید «روایة شاذة». از این مهمتر علامه در تذکره و متنهی در یکی اصلاً اسمی از مخالفی نمی برند و میگویند: همه شیعه این را میگویند. در یکی میگویند: شاذی از اصحابنا رؤیت قبل از زوال را گفته اند، اما میگویند «لم نعرفها». اگر سید

بود، چطور «لم نعرفها» می‌گویند؟! این را بحث کردیم. معلوم می‌شود زمانی‌که ایشان «شاذ» و «لم نعرفها» را گفتند این به‌عنوان ناصرات سید نبوده و الّا نمی گفتند «لم نعرفها». لذا در ذهن قوی می‌شود که مختلف الشیعه که بعد از متنه‌ی و تذکره نوشته شده، نسخه ای از ناصرات سید که توسط زیدیه تصحیح شده به دست علامه رسیده، و مختلف الشیعه را بعداً طبق آن نوشته و به‌عنوان انتساب به سید نقل کرده‌اند. آن هم نسخه ای بوده که تصحیح زیدیه بوده.

شاگرد: در مختلف اصلاً ذکری از ابوحنیفه نمی‌شود.

استاد: من هم همین را عرض می‌کنم. ببینید علامه دو کتاب دارند؛ در دو کتاب تذکرة الفقهاء و منتهی المطلب مفصل اختلافات با عامه را می‌آورند. شیخ هم که خلاف را نوشته اند. چون این فقهای بزرگ اینها را کامل کرده بودند، بعد علامه کتابی که جایش خالی بود را نوشتند؛ مختلف الشیعه. یعنی در مختلف الشیعه کاری با ابوحنیفه و شافعی نداریم. لذا معظم نقل هایی که از ابن جنید است، ماخذش مختلف الشیعه است. شاید در تذکره از ابن جنید خیلی کم باشد اما مهمترین ماخذ برای قول ابن جنید مختلف الشیعه است. لذا چون مختلف الشیعه بوده کاری با ابوحنیفه نداشتند. علامه هم چون مختلف الشیعه بوده، همینجا بحث کرده‌اند. فرمودند سید فرموده «وهو صحیح و وهو مذهبنا». دنبالش را نمی‌دانم چه شده. بقیه اش را نیاورده اند. کتاب مختلف ماخذ کتبی فقهی بعد از ایشان شده و همه متسالم علیه به سید مرتضی نسبت داده‌اند که ایشان می‌گوید «ان رئی قبل الزوال فهو للیلة المامضیة».

شاگرد: پس سید بحر العلوم ناصرات را ندیده بود و از مختلف نقل می‌کند؟

استاد: ظاهرش اینطور است. چون عبارت این بود: «لمّا ذکر قول الناصر». لذا این احتمال هست. حتی احتمال میدهم که سید خلاف را هم ندیده باشند. یا اگر دیده‌اند نظر شریفشان را به صدر مسأله انداخته‌اند و بعد این را نوشته اند. چون اگر می‌دیدند که دنبالش می‌گوید «روی عن علی علیه‌السلام ... و اجماع الصحابه». خب اگر این بود که نمی گفتند: سید مرتضی یک کلمه گفته «فانها لاتقصر عن الرواية المرسلة». خب آن هم بود. بنابراین از مجموع این حرفها بر می‌آید که الصلاً سید مرتضی در مانحن فیه قائل به رویت قبل از زوال نبوده اند. لذا فعلاً این احتمال منحصر است که حرف ناصر به‌صورت مصحّف زیر دست موید بالله آمده و ایشان هم در شرح تجریدش به ناصر نسبت داده است.

شاگرد۲: کتاب مصابیحی که دارم تحقیق شده. ذیل همین عبارت «و الیه ذهب ابوحنیفه»، چهار-پنج آدرس داده است. در آخرش نوشته «و فی المصادر فی اللیلة المستقبلة». یعنی تمامی مصادری که دارند این بیان را نقل می‌کنند... .

استاد: معلوم است. یعنی سید دارند چیزی را به کسانی نسبت می‌دهند که اصلاً احتمال این نیست که برای اینها باشد. ایشان هم می‌گوید در مصادر به جای «المامضیة»، «المستقلة» هست. چقدر روشن است که در اینجا یک چیزی شده است. بعد سید فوری بگوید «و ذهب ابویوسف». خب اگر کسی حرف ابویوسف را ببیند می‌بیند عین متن او است! یعنی چه «ذهب الیه ابویوسف»؟! اما شیخ در خلاف فرمودند: «فی اللیلة المستقبلة»، بعد فرمودند ابویوسف خلاف این را گفته است. کاملاً روشن است.

شاگرد: تعبیر «لم یفرق بین رویته قبل الزوال و بعده» خیلی صراحت دارد که باید «قابله» باشد.

استاد: بله، و الا «و لم یفرّق» خلاف صریح آن متن می‌شود. اما اگر «قابله» باشد اینطور نیست.

بازبینی #1
ایجاد شده 7 فوریه 2026 14:00:13 توسط ... .
به روزرسانی شده 7 فوریه 2026 14:07:54 توسط ... .